

Буряк Г.*

ІНСТИТУТИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ У КЛАСИФІКАЦІЇ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: бізнес-середовище, власність, феодалізм, інституційне середовище.

Мета дослідження: розглянути історичні передумови розвитку відносин власності у відмінних інституційних середовищах та виявити критерії для формування класифікації сучасного бізнес-середовища.

Актуальність питання лежить у контексті напрямку формування інституційного середовища міжнародного бізнесу в Україні. Існує ряд протиріч у визначенні єдиної класифікації середовища країн та їх критеріїв, дана робота пропонує розглянути історію відносин власності та їх інституційний вплив на сучасний розвиток бізнес-середовища.

Ступінь розробки питання класифікації бізнес-середовища полягає у діяльності міжнародних організацій, які за власною методологією розраховують різноманітні індекси, на підставі яких формуються рейтинги країн. Так Всесвітній економічний форум щороку випускає «Індекс конкурентоспроможності бізнесу», який ілюструє умови ведення бізнесу у конкретних країнах. Основним продуктом діяльності Всесвітнього економічного форуму є щорічна «Доповідь про глобальну конкурентоспроможність», основною метою якої є зображення основних тенденцій розвитку економічного та бізнес-середовища країн, які, у свою чергу, формують глобальне середовище.

Більш вживаною є класифікація Організації об'єднаних націй, яка для цілей економічного аналізу поділяє країни на: розвинуті країни (держави з ринковою економікою); країни з перехідною економікою (у минулому соціалістичні країни або країни з централізованим плануванням); країни, що розвиваються.

Іншою організацією, яка зайнята у розробці класифікації економічних та бізнес-відносин є Transparency International - міжнародна недержавна організація з боротьби з корупцією та дослідженню питань корупції у світі. Експерти організації припустили, що корупція розвивається по різному та має різні причини і наслідки в залежності від економічного розвитку країни.

Основні положення: бізнес-середовищем прийнято називати сукупність всіх зовнішніх факторів діяльності фірми, які суттєво впливають на її функціонування. Це включає в себе споживачів продукції, постачальників, конкурентів, урядове регулювання економічних відносин, а також соціальні, політичні, технологічні, правові та екологічні умови. Оскільки умови ведення бізнесу суттєво різняться в залежності від середовища, а різноманітних поєднань зазначених факторів може бути безліч, існує потреба у класифікації.

Як правило, сучасна класифікація бізнес-середовища базується на наступних критеріях:

* кандидат економічних наук, асистент кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

1. лібералізація економічного середовища - наскільки значна роль державного регулювання у системі економічних відносин;
2. приватизація - більш складний показник, який включає в себе долю державних видатків у структурі ВВП країни через державне управління капіталом;
3. глобалізація - наскільки бізнес-середовище країни тісно інтегроване у систему світового господарства.

Очевидно, що дані критерії на поверхневому рівні моделюють середовище, зосереджуючись винятково на загальноприйнятих засадах. Водночас, коли класифікація не дає розуміння схожості певних типів бізнес-середовища, відповідь пояснюється культурною та історичною спадщиною, які формують інституційне середовище країни.

Одним із принципів факторів, які характеризують сучасні економічні системи є відносини власності. Прийнято вважати, що капіталістична система історично еволюціонувала з феодалного суспільного ладу, проте саме визначення феодалізму може трактуватись неоднозначно. Історик-сходознавець Л. Васильєв відзначає відмінності у феодалізмі європейського - західного типу, та східного. Адже феодал у загальноприйнятому розумінні є землевласником і саме інтереси землевласників представляли королі феодалної Європи. З іншого боку, східна традиція організації державного врядування, яка іменувалась феодалізмом у період середньовіччя, суттєво відрізнялась від західної. Адже феодалами східних володарів можна було називати умовно, оскільки земля знаходилась здебільшого у державній власності і регіональні управителі представляли інтереси держави, розпоряджуючись ресурсами від імені країни. На тлі цієї різниці формується принципово інший тип інституційного середовища із відмінним сприйняттям відносин власності у порівнянні із загально прийнятими відносинами капіталістичного типу.

Історична відмінність у розвитку відносин власності формує різні типи сприйняття держави з боку економічних агентів, так можна пояснювати ствердження про більш агресивне та інтенсивне конкурентне середовище у країнах заходу та помірність і цілісність розвитку країн східного типу. Та, в першу чергу, варто зосередитись на сприйнятті державних службовців - персон, які уособлюють функції держави у своїй діяльності: так інституційне середовище заходу вбачає у державному службовці функції ефективного менеджера, який має за мету найбільш продуктивне використання існуючого ресурсу. Напроти, країни східного типу, в яких ще не відбулися процеси приватизації та у яких частка державної власності залишається високою, представляють нам державних службовців власниками, розпорядниками державною власністю. Відповідно, мотивація виконання своїх обов'язків державними службовцями носить різний характер, чому соціальна відповідальність стоїть на першому місці у країнах західного типу, але у країнах східного типу державна служба заохочує амбітних підприємців, які бажають швидко отримати у розпорядження активи держави та скористатися обмеженістю цих ресурсів на власну користь. Саме у цих особливостях часто виявляється справжня природа корупції у країнах з перехідною економікою - викривлене бачення власності.

Оскільки розбудова комунікацій приватних та державних агентів у значній мірі формує середовище економічної активності, то саме інституційна спадщина у цій системі відносин є ключовим параметром у визначенні типології класифікації бізнес-середовища.

Висновки. Сучасна класифікація бізнес-середовища зосереджується на очевидних обмеженнях, які відповідають критеріям, притаманним розвиненому ринковому середовищу. В той же час необхідно звернути увагу на суттєві відмінності у розумінні категорії власності, особливо, що стосується державного сектору. Країни з розвинутим розумінням власності у трактуванні ринкових відносин є більш конгруентними із очікуваними критеріями су-

часної системи світового господарства у методологічному розумінні міжнародних організацій, в той же час, інституційна спадщина домінування державної власності над приватною формує сьогодні бізнес-середовище відмінного типу з притаманними йому бізнес-процесами.